

Вовченко Оксана Сергіївна

канд. екон. наук, доцент,

доцент кафедри фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Україна

ВІДПОВІДАЛЬНЕ КРЕДИТУВАННЯ ЯК ОСНОВА ДОВІРИ СПОЖИВАЧІВ І СТАЛОГО РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ

***Анотація.** У статті досліджено теоретичні засади та практичні аспекти впровадження принципів відповідального кредитування як фундаментальної основи підвищення довіри споживачів та забезпечення сталого розвитку банківського сектору України. На основі узагальнення міжнародного досвіду, рекомендацій світових організацій та положень Національного банку України визначено ключові орієнтири етичної взаємодії фінансових установ із позичальниками. Особливу увагу приділено емпіричному аналізу розвитку українського банківського сектору впродовж 2022-2026 років. Встановлено, що попри складні макроекономічні умови воєнного стану, вітчизняні фінансові установи зберегли високий рівень капіталізації та ліквідності. Окреслено позитивний тренд щодо суттєвого скорочення частки непрацюючих кредитів, що безпосередньо свідчить про підвищення якості управління кредитними ризиками та вивільнення додаткових ліквідних ресурсів банків для фінансування пріоритетних напрямів економіки. Доведено, що відповідальне кредитування виступає потужним каталізатором сталого макроекономічного відновлення через синергію трьох ключових ESG-компонентів: економічного, соціального та управлінського. Обґрунтовано, що подальша інтеграція принципів сталого розвитку та європейських стандартів нефінансової звітності є визначальним чинником забезпечення довгострокової конкурентоспроможності та фінансової стабільності банківської системи України.*

Трансформація банківського сектору в умовах глобальних економічних викликів, цифровізації фінансових послуг та посилення вимог до соціальної відповідальності бізнесу актуалізує проблему впровадження принципів відповідального кредитування. Світова фінансові кризи продемонстрували, що агресивне кредитування та недостатня оцінка ризиків можуть призводити до системних криз, втрати довіри клієнтів та значних соціально-економічних втрат.

Для України питання відповідального кредитування набуває особливого значення в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки. Банківська система залишається одним із ключових інститутів фінансування економічного розвитку, тому якість кредитної політики банків безпосередньо впливає на стабільність фінансового сектору та добробут населення.

За даними НБУ, у 2026 році банківська система зберігає високий рівень капіталізації та ліквідності, демонструючи стійкість до воєнних ризиків [1].

Водночас активізація кредитування населення і бізнесу потребує посилення механізмів відповідального управління кредитними ризиками та захисту споживачів фінансових послуг.

Відповідальне кредитування являє собою підхід до надання кредитних послуг, який сприяє запобіганню надмірній заборгованості споживачів, забезпеченню їх фінансової стійкості та водночас – стабільності кредиторів і фінансової системи загалом [2]. Відповідно до рекомендацій ОЕСР, Європейської банківської федерації та Світового банку, основними принципами відповідального кредитування є:

- зрозуміле інформування клієнтів про умови кредитування, реальну вартість кредиту та можливі наслідки прострочення;
- дотримання ліміту денної ставки у 1%;
- оцінка кредитоспроможності позичальників із застосуванням ризик-орієнтованих підходів, щоб запобігти надмірному борговому навантаженню;
- етична взаємодія з клієнтами на всіх етапах співпраці, включно з врегулюванням простроченої заборгованості;
- надання консультацій та підтримки щодо можливості реструктуризації для клієнтів, які опинилися у складних фінансових ситуаціях.

Необхідність дотримання цих принципів банками та провідними небанківськими фінансовими компаніями визначається у «Меморандумі про забезпечення відповідального кредитування» [3], підписання якого стало важливим кроком для забезпечення більш прозорих, етичних та соціально орієнтованих практик на ринку споживчого кредитування в Україні. Положення цього Меморандуму виступають інституційною основою для гармонізації національної практики кредитування з європейськими підходами до захисту прав споживачів фінансових послуг.

У сучасних умовах особливої актуальності набуває емпіричне підтвердження ефективності впроваджених підходів. Саме тому подальший аналіз доцільно зосередити на динаміці ключових індикаторів банківського сектору України за 2022-2026 роки, які характеризують як масштаби кредитної активності, так і якість кредитного портфеля, рівень ризиків та ступінь захисту споживачів фінансових послуг (табл. 1). Узагальнення цих показників дозволяє оцінити, наскільки принципи відповідального кредитування інтегруються у практику українських банків і як це впливає на стабільність фінансової системи та довіру клієнтів.

Аналіз динаміки показників банківського сектору протягом 2022–2026 рр. дозволяє сформулювати комплексне уявлення про фінансовий

фундамент та ключові тенденції розвитку відповідального кредитування в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення.

Таблиця 1

Основні тренди банківського кредитування в Україні протягом 2022–2026 рр.

Показник	2022	2023	2024	2025	травень 2026
Чистий гривневий кредитний портфель корпоративного сектору, млрд грн	414,2	428,2	479	555	570,8
Чистий кредитний портфель фізичних осіб, млрд грн	156,9	175,7	208,6	296,4	325,4
Частка непрацюючих кредитів (NPL), %	38,10	37,40	32,30	26,40	24,10
Частка гривневих кредитів у корпоративному портфелі, %	64,90	65,80	66,60	63,80	65,10
Рівень достатності регулятивного капіталу (H2), %	19,70	21,10	19,90	19,50	19,70

дані сформовано з [4]

Показник достатності регулятивного капіталу банків (H2) протягом усього аналізованого періоду стабільно утримується на високому рівні (19,5% – 21,1%), що майже вдвічі перевищує встановлені НБУ мінімальні нормативні вимоги. Це свідчить про наявність значного «запасу міцності» у банківській системі, що є базовою передумовою для того, щоб банки могли брати на себе довгострокові екологічні та соціальні ризики, притаманні проектам сталого розвитку.

Чіткий тренд на суттєве скорочення частки непрацюючих кредитів – з 38,1% у 2022 році до 24,1% у I кварталі 2026 року, зумовлений активною реструктуризацією боргів, списанням безнадійної заборгованості та виваженою кредитною політикою. Зниження рівня NPL вивільняє ресурси банків від необхідності надмірного формування резервів, що дозволяє спрямувати ліквідність у нові, перспективні напрями, зокрема у кредитування «зелених» проєктів, енергоефективності та відновлюваної енергетики.

Зростання реальних обсягів кредитування бізнесу в національній валюті мінімізує валютні ризики для позичальників, що є безпосереднім маркером соціально відповідальної поведінки банківських установ у контексті захисту клієнтів від раптових ринкових шоків. Активне нарощування кредитного портфеля відбувається в тому числі завдяки реалізації державних і партнерських програм, де стратегічний пріоритет надається фінансуванню об'єктів критичної інфраструктури, суб'єктів малого та середнього підприємництва, а також

проектів із забезпечення енергетичної незалежності країни.

Водночас практична реалізація принципів відповідального кредитування суттєво детермінує зростання рівня довіри клієнтів до банківських інституцій [5]. Це досягається завдяки послідовній мінімізації випадків застосування прихованих комісій, зниженню ризиків потрапляння позичальників у боргову пастку, кардинальному покращенню якості комунікації між контрагентами та загальному підвищенню рівня фінансової грамотності населення. У результаті такого синергетичного ефекту формується стійке довгострокове партнерство між банком і клієнтом, яке мінімізує операційні ризики та позитивно впливає на загальну фінансову стабільність установ.

Сучасний сталий розвиток банківського сектору передбачає збалансоване забезпечення економічної ефективності поточної діяльності фінансових посередників з одночасним урахуванням соціальних та екологічних наслідків ухвалених фінансових рішень. У цьому контексті наукові дослідження засвідчують, що вітчизняна банківська система відіграє фундаментальну роль у досягненні глобальних Цілей сталого розвитку через механізми прямого фінансування соціально значущих проектів та комплексну підтримку процесів макроекономічного відновлення [6]. При цьому відповідальний підхід до здійснення кредитної діяльності виступає потужним каталізатором сталого розвитку через три взаємопов'язані виміри, першим з яких є економічний аспект. Він виражається у якісному покращенні структури кредитного портфеля, системному скороченні частки проблемних активів, зниженні сукупних кредитних ризиків та інституційному зміцненні фінансової стійкості банків. Другим складником є соціальний аспект, який безпосередньо охоплює надійний захист прав споживачів фінансових послуг, поглиблення фінансової інклюзії, підвищення рівня культури управління особистими фінансами та всебічну підтримку сегмента малого і середнього бізнесу. Нарешті, управлінський аспект даного процесу фокусується на прогресивному розвитку корпоративного управління, масштабуванні та впровадженні передових ESG-стандартів, а також на суттєвому удосконаленні внутрішніх систем ризик-менеджменту банків. Системна інтеграція цих принципів у діяльність вітчизняних фінансових інституцій та паралельний розвиток практики підготовки якісної нефінансової звітності стають ключовими чинниками забезпечення їхньої високої конкурентоспроможності, інвестиційної привабливості та довгострокової фінансової стабільності в мінливому ринковому середовищі.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що впровадження принципів відповідального кредитування є не просто

елементом соціальної відповідальності бізнесу, а стратегічною необхідністю для забезпечення стабільності та конкурентоспроможності банківського сектору України в умовах воєнних викликів та повоєнного відновлення. Емпіричний аналіз ключових індикаторів ринку за 2022–2026 роки підтверджує наявність потужного фінансового фундаменту для реалізації цієї стратегії. Позитивна тенденція до зниження частки непрацюючих кредитів свідчить про якісне очищення балансів банків та підвищення ефективності внутрішніх систем ризик-менеджменту. Це дозволяє фінансовим установам переорієнтувати ресурси з покриття збитків на активне фінансування реального сектору економіки. При цьому пріоритетне нарощування чистого гривневого портфеля як в корпоративному сегменті, так і серед фізичних осіб виступає дієвим інструментом мінімізації валютних ризиків для позичальників та захисту їх від ринкових шоків.

У результаті дослідження обґрунтовано тривимірний характер впливу відповідального кредитування на сталий розвиток фінансового сектору. В економічному вимірі цей підхід забезпечує оптимізацію структури активів банків та зміцнення їхньої стійкості. У соціальному аспекті – гарантує захист прав споживачів, розширює фінансову інклюзію та стимулює розвиток малого і середнього підприємництва. В управлінському контексті – вимагає модернізації корпоративного управління та адаптації вітчизняних практик до європейських вимог щодо розкриття нефінансової звітності. Сформоване таким чином довгострокове партнерство між банками та клієнтами стає головним драйвером відновлення суспільної довіри до фінансової системи, стимулює залучення інвестицій та інтеграцію України до європейського простору сталого фінансування.

Список використаних джерел:

1. Національний банк України. (2025). *Антикрихкість. Річний звіт 2025*. Вилучено з: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/annual_report_2025.pdf?v=18
2. Моташко, Т. П. (2025). Відповідальне кредитування: баланс між доступністю та фінансовою безпекою. *Інвестиції: практика та досвід*, 9, 123–130. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.9.123>
3. Асоціація українських банків, Небанківські фінансові установи (фінансові компанії). (n.d.). *Меморандум про забезпечення відповідального кредитування*. Вилучено з: https://drive.google.com/file/d/1mGe4DJc4Xgw6j1gU_zdRjDXkFCbb_oj/view
4. Національний банк України. *Основні показники діяльності банків України: Наглядова статистика*. Вилучено з: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#1>
5. Kuzmak, O., & Kuzmak, O. (2025). Financial compliance as a driver of customer loyalty and sustainable development in the digital economy. *Scientific Notes of Ostroh Academy National University. Economics Series*, 1(38(66)), 86–91. [https://doi.org/10.25264/2311-5149-2025-38\(66\)-86-91](https://doi.org/10.25264/2311-5149-2025-38(66)-86-91)
6. Vovchenko, O. S. (2024, May 24). Modern model of corporate social responsibility of banking business. In *Grundlagen der modernen wissenschaftlichen Forschung: Der Sammlung wissenschaftlicher Arbeiten «ΛΟΓΟΣ» zu den Materialien der VI internationalen wissenschaftlich-praktischen Konferenz* (pp. 34–39). BOLESWA Publishers & UKRLOGOS Group LLC.